

بررسی نقش مالیات‌ها در پایداری درآمدهای دولت با تأکید بر سیاست‌های کلی نظام

مهدی شکری‌نیا^۱

دکتر مجتبی الماسی^۲

علی فلاحتی^۳

چکیده

کاهش آسیب‌پذیری اقتصاد به واسطه ایجاد درآمدهای پایدار دولت و همچنین بهبود در توزیع درآمدها، مولفه‌های مهم سیاست‌گذاری در اسناد بالادستی و سیاست‌های کلی نظام است. با توجه به اهمیت بهبود کارایی نظام مالیاتی در راستای بند ۱۷ اقتصاد مقاومتی، پژوهش حاضر به بررسی امکان توسعه نظام مالیاتی و پایداری درآمدهای دولت با استفاده از شواهد آماری استانی طی دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۳۹۰ و بکارگیری رهیافت رگرسیون چندک و خودرگرسیون برداری با وقفه توزیعی گسترده می‌پردازد. نتایج برآوردها نشان می‌دهد در چندک‌های بالای مالیاتی، کشش انواع مالیات‌ها افزایش یافته است و بزرگتر از واحد است، همچنین افزایش سهم مالیات بر کالاها و خدمات در کنار بالا بودن کشش این نوع از مالیات نسبت به رشد اقتصادی بر پایداری درآمد دولت دلالت دارد. علاوه بر این، شوک مثبت و منفی رشد اقتصادی قادر به تغییر معنی‌داری در درآمدهای مالیاتی برای افزایش در پایداری درآمد دولت نیست، لذا شناسایی ظرفیت‌های مالیاتی جدید و ایجاد ارتباط قوی بین رشد اقتصادی و پایه‌های مالیاتی مهمترین سیاست در راستای چشم‌انداز مطلوب نسبت به سیاست‌های کلی نظام است.

واژگان کلیدی: پایداری درآمد دولت، رگرسیون چندک، NARDL

تاریخ دریافت: ۱۴۰۱/۱۱/۳ تاریخ پذیرش: ۱۴۰۲/۵/۲۲

۱. دانشجوی دکتری اقتصاد، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه mahdi.shokrinia@gmail.com
۲. دانشیار اقتصاد، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه، (نویسنده مسئول)، mojtaba_almasi@yahoo.com
۳. دانشیار اقتصاد، دانشکده اقتصاد و کارآفرینی، دانشگاه رازی، کرمانشاه ali.falahatii96@gmail.com

مقدمه

یکی از منابع مهم بی‌ثباتی اقتصاد، عدم پایداری درآمدهای دولت است. درآمدهای دولت که در سال‌های اخیر مبتنی بر درآمدهای نفتی بوده است و با وجود تحریم، عدم پایداری درآمدهای دولت و کسری بودجه ناشی از آن به طور معنی‌داری رشد کرده است. بنابراین این دغدغه مهم منجر به افزایش درآمدهای مالیاتی برای ایجاد درآمدهای پایدار دولت شده است که این مسئله در اسناد بالادستی کشور مورد توجه قرار گرفته است. در بند ۱۷ سیاست‌های اقتصاد مقاومتی بر اصلاح نظام درآمدی دولت با افزایش سهم درآمدهای مالیاتی تأکید شده است، در سیاست‌های کلی نظام در بخش تعاون، بر حمایت دولت از تشکیل و توسعه تعاونی از روش‌های مانند تخفیف مالیاتی متمرکز به عنوان یکی از راه‌حل‌های توسعه تعاونی در کشور تأکید شده است و در نهایت اصلاح نظام مالیات‌ها و ایجاد بانک اطلاعاتی زمین و مسکن نیز از جمله سیاست‌های کلی ابلاغی توسط مقام معظم رهبری در بخش مسکن است. توجه به سه سیاست مذکور در اسناد بالادستی کشور بر این مسئله تأکید می‌کند که ساختار مالیات‌ها در کشور باید از یک طرف از نوعی عدالت برخوردار باشد، به این صورت که مسکن به عنوان کالایی سرمایه‌ای و دارای رانت بالاتر، مشمول پایه‌های مالیاتی و نرخ مالیات بهینه باشد (سیاست‌های کلی نظام) و از طرف دیگر تمرکز بر منابع درآمد نفتی برای پوشش هزینه‌های دولت کاهش یابد (بند ۱۷ سیاست اقتصاد مقاومتی) تا بتوان حداکثر پایداری درآمدها را برای دولت ایجاد کرد.

بنابراین اهمیت توجه به مالیات‌ها در اسناد بالادستی و همچنین ماهیت متفاوت مالیات نسبت به درآمدهای نفتی لزوم توجه به چند مسئله را ایجاد کرده است، ابتدا اینکه مالیات انتقال قدرت خرید از افراد و فعالان اقتصادی به دولت است، بنابراین زمانی این نوع از انتقال قدرت خرید دارای توجیه اقتصادی است که آثار مطلوبی بر اقتصاد داشته است که این آثار مطلوب به بهبود در فضای کسب و کار و افزایش انگیزه تولید قابل اطلاق است. مالیات در هر اقتصادی تابعی از گستردگی و تنوع در فعالیت‌های اقتصادی است و رشد اقتصادی نیز تابعی از شرایط و نقش تسهیل‌گری دولت و حاکمیت قانون است، به این صورت که دولت با کسب درآمد مالیاتی وظیفه و نقش تسهیلگری را به طور مطلوب انجام داده و فعالان اقتصادی نیز نقش و سهم پرداخت مالیات را در بهبود شرایط را مشاهده نمایند، در این راستا عزیزی (۱۴۰۲) نشان می‌دهد که برداشت‌های نادرست نسبت به مصارف مالیات یکی از عوامل اصلی برای نظام مالیات ستانی خاص برای بخش منابع طبیعی در ایران است.

بنابراین پایداری درآمد دولت برآیندی از دو نیروی مخالف عدم رضایت مودیان مالیات از پرداخت مالیات و رضایت جامعه از صرف درآمدهای مالیاتی در بهبود فضای کسب و کار است که مولفه تعیین کننده آن، دستیابی به رشد اقتصادی بالاتر است، هر چه در اقتصاد رشد اقتصادی بالاتر باشد، مالیات قابل اخذ به واسطه افزایش در پایه‌های مالیاتی متعدد به طور معنی‌داری افزایش یافته و با وجود افزایش در توانایی به پرداخت مالیات فعالان

اقتصادی، درآمد دولت نیز افزایش یافته و توانایی دولت در صرف مخارج برای بهبود زیربناها و فضای کسب و کار افزایش می‌یابد، چنین اقتصادی در دور تقویتی پایداری درآمد دولت و رشد اقتصادی بالاتر ورود کرده و بنابراین پویایی رشد اقتصادی و افزایش رفاه خانوارها مهمترین ویژگی چنین اقتصادهایی است. اما واقعیت آن است که مجموعه روابط فوق نیازمند الزاماتی است که با شرایط اقتصادی ایران سازگار نیست، قوانین مالیاتی پیچیده و ناقص و محدودیت‌های اجرایی و عدم استفاده موثر از فناوری اطلاعات و ساختارهای ناکارآمد در فرآیند مالیات ستانی از جمله این الزامات است (منظور ۱۴۰۱).

استان‌های ایران دارای ظرفیت مالیات ناهمگون به دلیل ساختارهای اقتصادی متفاوت است، بنابراین ظرفیت مالیاتی آنها نیز متفاوت است و به همین دلیل پژوهش حاضر با استفاده از شواهد آماری استان‌های ایران در دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۳۹۰ به بررسی نقش درآمدهای مالیاتی در پایداری درآمدهای دولت می‌پردازد، و به این سوال پاسخ می‌دهد که آیا مالیات در اقتصاد استان‌های ایران قادر است، درآمدهای مالیاتی پایدار برای دولت فراهم نماید. ادامه مقاله ابتدا ادبیات نظری و پیشینه تحقیق ارائه خواهد شد. سپس روش‌شناسی و مدل تحقیق ارائه می‌شود. در بخش بعدی نیز برآورد مدل و آزمون‌های مرتبط با آن مرور می‌شود. در بخش پایانی نیز نتیجه‌گیری و پیشنهادات سیاستی حاصل از تحقیق ارائه می‌شود.

ادبیات و پیشینه تحقیق

سیستم‌های مالیاتی در ابتدای فعالیت با هدف تامین مخارج عمومی دولت پایه‌گذاری شدند. از سوی دیگر، این سیستم‌ها به منظور سهولت دستیابی به اهدافی مانند کاهش نابرابری، ثبات اقتصادی و همچنین کاهش نگرانی‌های اجتماعی و اقتصادی طراحی شدند. سیستم‌های مالیاتی باید به شکلی طراحی شوند که هزینه پذیرش آن از طرف مالیات‌دهندگان و نیز مخارج اجرایی دولت به حداقل کاهش یابد و همچنین سبب کاهش فرار مالیاتی شوند (ریواس^۱، ۲۰۰۳). پرداخت‌های انتقالی و سیاست‌های تثبیت اقتصادی دولت‌ها لزوم تامین مالی منابع بودجه‌ای را مطرح می‌کند، مالیات مهم‌ترین منابع تامین اعتبارات مورد نیاز دولت‌ها و همچنین نقطه آغاز شکل‌گیری دولت‌ها است (ماسگریو^۲، ۱۹۸۷). نحوه پاسخگویی سیستم‌های اقتصادی مختلف در مواجهه با تغییرات ساختاری در سیستم مالیاتی مختلف است و بستگی زیادی به سطوح مالیاتی آن‌ها خواهد داشت. از سوی دیگر، وضع مالیات‌های سنگین، نرخ سرمایه‌گذاری را کاهش داده و بر روی رشد اقتصادی تاثیر منفی دارد. مالیات بر سود شرکت‌ها، موجب افزایش بهره‌وری در شرکت‌ها شده و در نتیجه رشد اقتصادی افزایش می‌یابد. مالیات بر مصرف تا حدی مصرف افراد را کاهش داده در نتیجه میزان پس انداز و به دنبال آن سرمایه‌گذاری و

1. Rivas
2. Musgrave

تولید افزایش می‌یابد و در نهایت مالیات بر درآمد، نیز موجب افزایش میزان ساعت کاری می‌شود که به دنبال آن تولید افزایش می‌یابد (صمیمی و حسن زاده، ۱۳۸۰). نیاز دولت‌ها به منابع مالی برای اجرای وظایف خود از جمله تامین امنیت و اداره مرزها، ارائه کالا و خدمات مالیات جدا از نقش اصلی خود، یعنی تامین اعتبار مالی دولت، نقش‌های کلیدی دیگری مانند تنبیت اقتصادی، کاهش نوسان‌های اقتصادی، هدایت فعالیتها، و توزیع مجدد درآمد را نیز بر عهده دارد. از این‌رو، برآورد ظرفیت و کشش مالیاتی برای شناخت وضعیت عمومی رفتار مالیات‌ها و تشخیص نحوه افزایش درآمدهای مالیاتی دارای اهمیت است. آنچه از مفهوم ظرفیت مالیاتی استنباط می‌شود، مقدار مالیات بالقوه‌ای است که یک کشور یا منطقه با توجه به پایه‌های مالیاتی و حجم پولی فعالیت‌های اقتصادی می‌تواند دریافت نماید. برآورد صحیح رفتار درآمدهای مالیاتی به منظور ارائه ابزارهای لازم مدیریتی به دستگاه‌های اصلی وصول کننده درآمدهای مالیاتی به ستاد تجهیز درآمدها، نقش و اهمیت این پژوهش را در نظام برنامه‌ریزی مالیاتی کشور بیش از پیش مشخص می‌سازد. در واقع، شناخت و درک حساسیت منابع مختلف در آمد مالیاتی، می‌تواند زمینه را برای اخذ تصمیمات مناسب‌تر در خصوص تعیین نرخ هر یک از پایه‌های مالیاتی، طی دوره‌های رونق و رکود فراهم کند (ماسگریو و ماسگریو، ۱۳۷۲).

پیشینه تحقیق

مطالعات خارجی

در مطالعه‌ای بروکندر (Bruckner, 2012) به برآورد کشش در آمد مالیاتی در ۳۳ کشور آفریقایی طی دوره ۲۰۰۰-۱۹۸۰ با روش متغیرهای ابزاری پرداخت. نتایج این تحقیق نشان داد که یک درصد افزایش در تولید ناخالص داخلی، درآمد مالیاتی را حدود ۲/۵ درصد افزایش می‌دهد. ماچادا و زولتا (Machado and Zuloeta, 2012) در پژوهشی اثرات ادوار تجاری را بر کشش‌های بلندمدت و کوتاه مدت درآمد مالیاتی در ۸ کشور آمریکای لاتین بررسی کردند. نتایج مطالعه آن‌ها نشان داد که کشش‌های بلند مدت از نظر آماری و اقتصادی بزرگ‌تر از یک هستند در حالی که کشش‌های کوتاه‌مدت در اکثر حالات از نظر آماری متفاوت از صفر نیستند. صندوق بین‌المللی پول (International Monetary Fund, 2014) در مطالعه‌ای به بررسی کشش مالیاتی بلندمدت و کوتاه‌مدت در کشورهای عضو شورای همکاری و توسعه اقتصادی (OECD) پرداخته است. نتایج این پژوهش نشان داد که کشش کوتاه‌مدت کل درآمدهای مالیاتی در بیشتر کشورهای عضو OECD در دوره مورد مطالعه نزدیک به واحد بوده است و این شاخص از اواخر دهه ۱۹۸۰ به بعد افزایش یافته است؛ در بلندمدت نیز در نیمی از کشورهای مذکور شاخص کشش مالیاتی بیشتر از یک بوده است که نشان می‌دهد رشد اقتصادی به بهبود نسبت‌های کسری ساختاری کمک کرده است. همچنین براساس سایر نتایج این مطالعه مالیات بر درآمد شرکت‌ها در این کشورها،

با کاهش‌ترین مالیات و مالیات بر املاک و مالیات بر موارد خاص کمترین کاهش را داشته است. همچنین کاهش مالیات بر درآمد اشخاص حقیقی و پرداخت‌های تامین اجتماعی در کوتاه‌مدت و بلندمدت از اواخر دهه ۱۹۸۰ کاهش یافته و به طور متوسط به زیر یک کاهش یافته است. مورنو و بولیوار (Moreno and Bolívar, 2014) در مطالعه‌ای به برآورد کاهش‌های در آمد مالیاتی در کوتاه مدت و بلندمدت در ونزوئلا با استفاده از داده‌های فصلی دوره ۲۰۱۲-۱۹۵۰ با استفاده از روش DOLS پرداختند. نتایج نشان داد که کاهش‌های مالیاتی ونزوئلا از کاهش‌های محاسباتی قبلی به ویژه در بلندمدت بیشتر است. پائولو و جالیس (Paolo and Jalles, 2017) در مطالعه‌ای برای ۱۰۷ کشور با الگوی خود توضیح با وقفه‌های گسترده (ARDL) نشان می‌دهند که طی دوره زمانی ۲۰۱۴-۱۹۸۰ در کشورهای توسعه یافته ضرایب کاهش‌های کوتاه‌مدت و بلندمدت تفاوت معناداری با یکدیگر ندارند و اندازه آن‌ها حدود یک است. علاوه بر این، اندازه ضریب کاهش بلندمدت مالیات بر درآمد شرکت‌ها در کشورهای پیشرفته، مالیات بر درآمد اشخاص و کمک‌های بیمه تامین اجتماعی در اقتصادهای نوظهور و مالیات کالا و خدمات در کشورهای کم درآمد بزرگتر از یک بوده است. خادان^۱ (Khadan, 2020) نیز در مطالعه‌ای به برآورد کاهش‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت طی دوره زمانی ۲۰۱۷-۱۹۹۳ با رویکرد ARDL در ۳۶ کشور جهان پرداخته است. بر اساس نتایج این مطالعه کاهش‌های مالیاتی کل، نسبتاً بالا است اما اندازه کاهش بلندمدت مالیات‌های غیرمستقیم در مقایسه با مالیات‌های مستقیم نسبتاً کوچک‌تر بوده است. همچنین، در کوتاه مدت کاهش تمام منابع مالیاتی کوچکتر از یک بوده است.

بشیر و همکاران^۲ (۲۰۱۹) عوامل موثر بر درآمد مالیاتی را برای دو کشور بحرین و عمان برای دوره زمانی ۲۰۱۰-۱۹۹۰ مورد بررسی قرار می‌دهند، نتایج مطالعه آنها نشان می‌دهد که رشد اقتصادی اثر مثبت و معنی‌داری را بر درآمد مالیاتی دارد. مورونو اسپینوسا و همکاران^۳ (۲۰۲۰) اثر رشد اقتصادی را بر مالیات بر ارزش افزوده در کشور اسپانیا برای دوره زمانی ۲۰۱۶-۱۹۸۰ و به کارگیری رهیافت حداقل مربعات معمولی نشان می‌دهند که اثر رشد اقتصادی بر مالیات بر ارزش افزوده مثبت و معنی‌داری است. ویجایا^۴ (۲۰۲۰) تعیین کننده‌های درآمد مالیات بر ارزش افزوده در کشورهای ASEAN را مورد بررسی قرار می‌دهند، نتایج برآوردها نشان می‌دهد که اثر رشد اقتصادی بر مالیات بر ارزش افزوده منفی و معنی‌دار است. اوفری و همکاران^۵ (۲۰۲۱) با استفاده از شواهد آماری صحرای آفریقا برای دوره زمانی ۲۰۱۷-۱۹۸۴ و رهیافت ARDL به بررسی تعیین کننده‌های مالیات می‌پردازند، نتایج مطالعه آنها نشان می‌دهد که تولید ناخالص داخلی سرانه اثر مثبت و معنی‌داری را بر مالیات دارند. گاردل و

1. Khadan
2. Basheer et al
3. Moreno Espinosa
4. Wijaya
5. Ofori et al

همکاران^۱ (۲۰۲۱) رابطه بین درآمد مالیاتی و رشد اقتصادی در کشورهای G7 برای دوره زمانی ۲۰۱۶-۱۹۸۰ مورد بررسی قرار می‌دهند، نتایج علیت نشان می‌دهند علیتی بین رشد اقتصادی و درآمد مالیاتی وجود ندارد. مانان^۲ (۲۰۲۲) به ارزیابی تعیین کننده‌های مالیات در پاکستان طی دوره ۲۰۱۹-۱۹۸۰ با استفاده از رهیافت ARDL می‌پردازند، نتایج مطالعه آنها نشان می‌دهد که افزایش درآمد سرانه اثر منفی و معنی‌داری را بر درآمد مالیاتی دارد.

مطالعات داخلی

صادقی و همکاران (۱۳۸۳) در مطالعه‌ای به بررسی کشش قیمتی و وقفه جمع‌آوری درآمدهای مالیاتی در ایران با استفاده از داده‌های فصلی دوره چهارم سال ۱۳۷۹ و دوره سوم سال ۱۳۶۰ و با استفاده از رویکرد سری زمانی پرداختند. نتایج نشان داد که طول وقفه مالیاتی بلندمدت ۲۳ ماه و کشش درآمدهای مالیاتی نسبت به سطح عمومی قیمت‌ها، بیش از واحد بوده است. همچنین طول وقفه مالیاتی برای دوره جنگ ۱۰ ماه و در حالت عادی ۱۶ ماه بوده و کشش قیمتی درآمدهای مالیاتی کمتر از واحد برآورد شده است. در کوتاه مدت، طول وقفه مالیاتی ۱۸ ماه برآورد شده و از طرف دیگر، تورم موجب کاهش درآمدهای اسمی مالیاتی شده است. از این رو استدلال شده است که در اقتصاد ایران، اثر تانزی در کوتاه مدت قوی‌تر از بلندمدت عمل کرده و موجب کاهش درآمدهای حقیقی مالیاتی شده است.

مداح و نوروزی (۱۳۹۵) در مطالعه‌ای به برآورد کشش شناوری مالیاتی به روش همجمعی در ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۳-۱۳۵۳ پرداختند. نتایج روابط تعادلی بلندمدت حاکی از آن است که مالیات کل و مالیات‌های مستقیم و غیرمستقیم دارای کشش شناوری مالیاتی بزرگ‌تر از واحد هستند. این نتایج نشان می‌دهد مالیات‌های مورد اشاره با رشد بیشتری نسبت به رشد اقتصادی کشور افزایش می‌یابند. در نتیجه سهم درآمدهای مالیاتی در بودجه دولت در آینده افزایش داشته و نیاز چندانی به تعدیل نظام مالیاتی و نرخ‌های مالیاتی احساس نخواهد شد. محمودزاده و ستوده‌نیا (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای به بررسی برآورد وقفه مالیاتی و کشش قیمتی به تفکیک گروه‌های مالیاتی استان گلستان طی دوره زمانی ۱۳۸۰ تا ۱۳۹۰ با استفاده از روش هم‌انباشتگی جوهانسن - جوسیلیوس پرداختند. نتایج نشان داد که متوسط طول وقفه جمع‌آوری مالیات‌های مستقیم حدود ۱۱ ماه (طول وقفه مالیات بر شرکتها ۱۵ ماه، مالیات بر درآمد ۱۵/۳ ماه و مالیات بر ثروت ۲/۱۳ ماه) بوده است. این در حالی است که طی دوره مورد مطالعه، وقفه جمع‌آوری مالیات‌های غیرمستقیم ۵/۳۲ ماه بوده است. کشش قیمتی درآمد مالیاتی مالیات بر شرکت‌ها، مالیات بر درآمد و مالیات بر ثروت به ترتیب ۰/۷۹، ۰/۶۷ و ۰/۵۵ بوده است. به عبارت دیگر، متوسط کشش قیمتی مالیات‌های مستقیم ۰/۶۷ بوده است. در حالی که متوسط کشش قیمتی مالیات‌های

1. Gurdal et al
2. Manan

غیرمستقیم ۰/۶۲ بوده است که هر دو کوچک‌تر از یک هستند. این نتایج بیان‌گر آن است که سیستم مالیاتی مستقیم و غیرمستقیم نسبت به تورم بی‌کشش بوده و از کارایی لازم برخوردار نیست تا به نسبت تورم مالیات‌ها را تغییر دهد. عباسیان و همکاران (۱۳۹۶) در مطالعه‌ای به بررسی واکنش کشش‌های بلندمدت و کوتاه مدت پایه‌های مالیاتی به ادوار تجاری در ایران طی دوره زمانی ۱۳۹۳-۱۳۵۲ با روش DOLS پرداختند. نتایج این مطالعه نشان داد که در بلندمدت کشش مالیات بر درآمد و مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی از نظر آماری بزرگ‌تر از واحد و سایر پایه‌های مالیاتی تفاوت معناداری با واحد ندارند. در کوتاه‌مدت نیز تنها کشش مالیات بر درآمد اشخاص حقوقی متفاوت از واحد بود و سایر پایه‌های مالیاتی تفاوت معناداری از مقدار واحد ندارند. با توجه به نتایج پژوهش، پیشنهاد شده است که دولت در زمان رکود تمرکز کم‌تری بر مالیات بر درآمد و مالیات بر اشخاص حقوقی داشته باشد. حاجتی و همکاران (۱۳۹۸) در مطالعه‌ای به بررسی برآورد کشش درآمدی و ظرفیت مالیاتی به تفکیک اجزای درآمدهای مالیاتی در استان خوزستان طی دوره زمانی ۱۳۹۳-۱۳۷۹ با رویکرد ARDL پرداختند. نتایج نشان داد که ظرفیت مالیاتی مشاغل استان با ارزش افزوده بخش رستوران و هتل‌داری، و درآمد سرانه رابطه مثبت و معناداری دارد. به علاوه، رابطه بین ظرفیت مالیاتی شرکت‌ها و ارزش افزوده بخش خدمات مثبت و معنادار است. ضمن آن که رابطه بین ظرفیت مالیاتی سایر مالیات‌های مستقیم (ثروت و مستغلات)، با ارزش افزوده مستغلات و رشد اقتصادی مثبت و معنادار است، و رابطه بین ظرفیت مالیاتی مالیات‌های غیرمستقیم با مخارج مصرفی بخش خصوصی و ارزش افزوده بخش معدن مثبت و معنادار است. حیدری زاده و همکاران (۱۴۰۱) با استفاده از شواهد آماری کشور در دوره ۱۳۹۶-۱۳۶۰ و رویکرد اقتصادسنجی بیزی نشان می‌دهند که بیکاری و وفور درآمدهای نفتی یکی از عوامل اصلی برای فرار مالیاتی است.

روش‌شناسی و مدل تحقیق

در این مطالعه برای تجزیه و تحلیل داده‌ها در مرحله اولی روش‌های خطی با توجه به سطح مانایی متغیرهای استفاده خواهد شد و در ادامه از روش NARDL و کوانتایل برای برآورد رابطه غیر خطی استفاده خواهد شد. در این مطالعه از شکل خاصی از روش NARDL استفاده خواهد شد که اخیراً توسط شین و همکاران^۱ (۲۰۱۴) توسعه یافته است. روش NARDL، شکل خاصی از فرمت ARDL خطی پسران و همکاران (۲۰۰۱) است که امکان بررسی عدم تقارن در روابط بلندمدت و کوتاه مدت بین متغیرها را فراهم می‌آورد. مزیت روش NARDL نسبت به سایر روش‌های همجمعی این است که کارایی آن در مدل‌های دارای مشاهدات کم، بالاتر است. همچنین این روش برای حالتی که متغیرهای توضیحی مدل درون‌زا باشند نیز کاربرد دارد (آلام و کوازی، ۲۰۰۳). علاوه بر این

1. Shin et al

2. Alam and Quazy

برای برآورد کسش انواع مالیات‌ها از رگرسیون کوانتایل که توسط کوینکر و باست^۱ (۱۹۷۴) معرفی شد، استفاده می‌شود. انگیزه اصلی به کارگیری رگرسیون کوانتایل این است که با نگاهی دقیق و جامع در ارزیابی متغیر پاسخ، مدلی ارائه شود تا امکان دخالت متغیرهای مستقل، نه تنها در مرکز ثقل داده‌ها، بلکه در تمام قسمت‌های توزیع به ویژه در دنباله‌های ابتدایی و انتهای فراهم گردد. همچنین این روش محدودیت مفروضات رگرسیون معمولی را ندارد (پاول، ۲۰۱۳). شکل عمومی برآورد کسش‌های مالیاتی به صورت یک تابع به شکل زیر است:

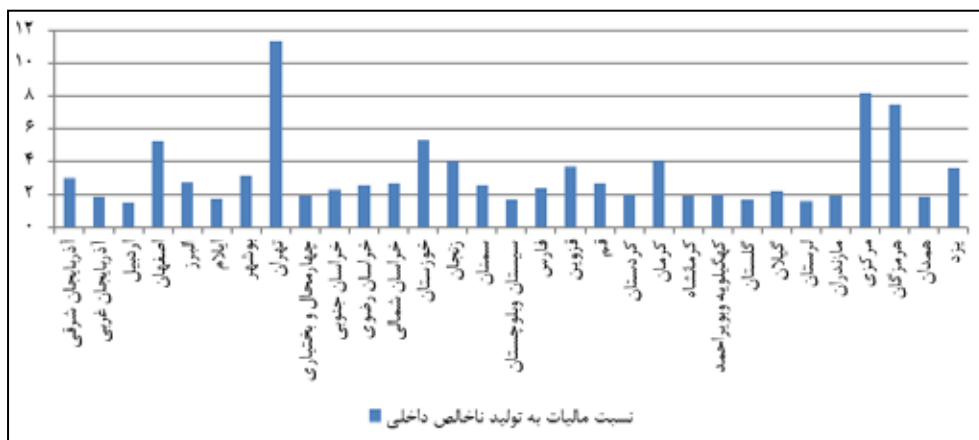
$$\ln T_{it} = \beta_0 + \beta_1 \ln GDP_{it} + u_t \quad (1)$$

در تابع فوق T کل درآمد مالیاتی وصول شده براساس نوع مالیات در زمان t برای استان i است که از آمارهای سازمان امور مالیاتی مستخرج شده است و دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۳۹۰ را پوشش می‌دهد. GDP : تولید ناخالص داخلی بدون نفت (برای محاسبه کسش درآمدی مالیات) است که از آمارهای بانک مرکزی استخراج شده است. $\ln$ نیز بیانگر لگاریتم طبیعی است. به تعداد انواع مالیات‌ها، معادله‌ای مطابق رابطه (۱) برآورد خواهد شد. انواع مختلف کسش‌های برآوردی به صورت جدول (۱) خواهد بود.

تحلیل شواهد آماری

استان‌های ایران از نظر رشد اقتصادی و درآمدهای مالیات بسیار ناهمگون هستند، برای تایید این فرضیه از نسبت مالیات کل به تولید ناخالص داخلی استفاده شده است، نمودار (۱) نشان می‌دهد که طی دوره زمانی ۱۳۹۸-۱۳۹۰، استان تهران دارای بیشترین نسبت مالیات به تولید ناخالص داخلی بوده است که برابر با ۱۱/۳۸ درصد است. در این میان استان اردبیل و لرستان دارای کمترین نسبت درآمد مالیاتی به تولید ناخالص داخلی به ترتیب برابر با ۱/۵۴ و ۱/۶ درصد هستند. همچنین استان مرکزی و هرمزگان دارای بیشترین نسبت درآمد مالیاتی برابر با ۸/۲۳ و ۷/۴۹ درصد است.

1. Koenker and Bassett
2. Powell

نمودار (۱): نسبت درآمد مالیاتی به تولید ناخالص داخلی

بالا بودن نسبت مالیات به تولید در تهران نسبت به سایر استان‌های ممکن ناشی از تمرکز انواع شرکت‌های مادر در پایتخت باشد،

برآورد کشش‌های مالیاتی به روش کوانتایل

جدول (۱) برآورد کشش مالیاتی با استفاده از رهیافت رگرسیون چندک^۱ را نشان می‌دهد. بررسی آمارهای گردآوری شده نشان می‌دهد که سهم مالیات مستقیم در کل درآمد مالیاتی در ۳۱ استان مورد بررسی در دوره زمانی ۱۳۹۰ تا ۱۳۹۸ برابر با ۶۳ درصد بوده است طوری از رقم ۸۰ درصد در سال ۱۳۹۰ به رقم ۵۳/۷ درصد در سال ۱۳۹۸ کاهش یافته است. این در حالی است که سهم مالیات کالاها و خدمات از رقم ۲۱ درصد در سال ۱۳۹۰ به رقم ۴۶ درصد در سال ۱۳۹۸ افزایش یافته است، و این مسئله نشان می‌دهد که سیستم مالیاتی کشور در سال‌های اخیر به طور نسبی بهبود یافته است، اما در حالت مطلوب قرار نگرفته است. لذا شناخت روش‌های بهبود ساختار مالیاتی دارای اهمیت است، یکی از این روش‌ها، برآورد و بررسی کشش مالیاتی به تفکیک انواع مالیات‌ها است. هر چه اقتصادی دارای رشد بالاتری باشد، قابلیت اخذ مالیات با نرخ بالاتر امکانپذیر است، چرا که زیربنای اقتصادی زمینه را برای رشد اقتصادی بالاتر فراهم کرده و جامعه با درک این مسئله قادر است مالیات بیشتری را بپردازد. نتایج برآوردها نیز چنین واقعیتی را تایید می‌کند.

براساس برآوردها، در چندک بالایی انواع مالیات‌ها، کشش مالیات نسبت به رشد اقتصادی نیز افزایش یافته

۱. آزمون‌های مربوط به غیرنرمال بودن متغیرهای پژوهش برای استفاده از رگرسیون چندک تایید شده است و برای صرفه جویی در فضا ذکر نشده است.

است. مقادیر بالای مالیات نشأت گرفته از رشد اقتصادی بالاتر است و رشد اقتصادی بالاتر زمینه را برای افزایش تصاعدی مالیات فراهم می‌کند. بنابراین همواره در چندک‌های بالای مالیاتی کسش مالیاتی بیشتر بوده و به این واسطه پایداری درآمدها دولت به طور معنی‌داری افزایش می‌یابد. نتایج برآوردها در جدول (۱) نشان می‌دهد که کسش کل درآمدهای مالیاتی نسبت به رشد اقتصادی در تمام چندک‌های مورد بررسی بالاتر از واحد است و با افزایش رشد اقتصادی، مالیات بیش از رشد اقتصادی افزایش یافته است. یکی از دلایل مهم برای بالا بودن کسش مالیاتی در کشور، ظرفیت‌ها و پایه‌های مالیاتی شناسایی نشده در بخش‌های مختلف اقتصادی و نوظهور بودن اهمیت سیستم مالیاتی در کشور به دنبال تحریم‌ها و کاهش درآمدهای نفتی در سال‌های اخیر است. کسش مالیات بر کالاها و خدمات دارای بیشترین کسش نسبت به رشد اقتصادی است و در چندک ۲۵ برابر با $1/33$ است و به ازای یک درصد افزایش یک درصد در رشد اقتصادی، مالیات به اندازه $1/33$ درصد افزایش یافته است، با توجه به سهم $36/5$ درصدی این نوع از مالیات‌ها و روند افزایشی آن در سال‌های اخیر مهمترین تعیین‌کننده پایداری درآمدهای دولت خواهد بود. یکی از دلایل مهم برای بالا بودن کسش مالیات کالاها و خدمات، اثرگذاری ملموس رشد اقتصادی در افزایش کالاها و خدمات است.

کسش مالیات مستقیم در چندک ۲۵ برابر با $0/99$ است و کمتر از واحد است، و در چندک‌های بالای مالیاتی این نرخ افزایش یافته است، به این صورت که در چندک ۷۵ به رقم $1/24$ افزایش یافته است و به این واسطه افزایش رشد اقتصادی در چندک‌های بالای مالیاتی، نمود بیشتری بر پایداری درآمد مالیاتی دارد. بررسی کسش مالیاتی در اجزای مالیات مستقیم نشان می‌دهد که مالیات بر شرکت‌ها دارای بیشترین کسش مالیاتی است. با توجه به اینکه مالیات کالاها و خدمات بالاترین سهم در درآمدهای مالیاتی دارد، بالا بودن کسش مالیاتی آن می‌تواند تا حد زیادی پایداری درآمدهای دولت را افزایش دهد. این حالت مطلوب زمانی دارای نمود واقعی است که محرک‌های بهبود رشد اقتصادی مبتنی بر ارزش افزوده بخش‌های واقعی اقتصاد باشد.

جدول (۱) - نتایج برآورد رگرسیون کوانتایل

انواع مالیات	چندک‌ها		
	Q75	Q50	Q25
مالیات مستقیم	۱/۲۳۸*** (۲۵/۳۲)	۱/۱۱۹*** (۳۳/۳۴)	۰/۹۹۱*** (۳۲/۲۳)
مالیات بر کالا و خدمات	۱/۴۴۸*** (۲۵/۹۶)	۱/۴۱۹*** (۳۱/۴۶)	۱/۳۳۳*** (۳۳/۲۳)
مالیات بر درآمد	۱/۰۵۷*** (۴۹/۳۷)	۰/۹۷۸*** (۵۸/۵۲)	۰/۹۹۱*** (۴۵/۵۸)
مالیات بر شرکت‌ها	۱/۳۳۶*** (۱۶/۸۲)	۱/۲۰۳*** (۱۷/۰۹)	۱/۰۷۴*** (۲۱/۴۱)
مالیات بر ثروت	۱/۱۸۸*** (۳۰/۱۰)	۱/۱۳۴*** (۳۶/۰۸)	۱/۰۳۳*** (۱۹/۹۷)
کل مالیات‌ها	۱/۳۴۹*** (۳۱/۵۴)	۱/۱۸۷*** (۳۰/۲۳)	۱/۰۸۹*** (۴۶/۷۸)

*** معنی داری ضرایب در سطح خطای یک درصد، ** معنی داری در سطح خطای ۵ درصد، * معنی داری در سطح خطای ۱۰ درصد است.

منبع: نتایج تحقیق

به کارگیری رهیافت رگرسیون چندک، نشان دهنده اثرات متفاوت رشد اقتصادی بر مالیات در چندک‌های مختلف مالیاتی است، که این مسئله بر تفاوت ضرایب دلالت دارد. لذا برای آزمون برابری ضرایب کشش به دست آمده، از آزمون برابری ضرایب در چندک‌های مختلف استفاده می‌شود. نتایج برآوردها در جدول (۲) نشان می‌دهد که تفاوت ضرایب بین چندک ۲۵ و ۵۰ و همچنین بین چندک‌های ۵۰ و ۷۵ در تمام انواع مالیات‌ها از نظر آماری معنی دار است، اما تفاوت ضرایب در دو نوع مالیات بر کالاها و خدمات و مالیات بر ثروت در دو چندک ۵۰ و ۷۵ تفاوت معنی داری از نظر آماری وجود ندارد و بنابراین عدم تقارن اثرگذاری رشد اقتصادی بر مالیات بر کالاها و خدمات و مالیات بر ثروت در چندک‌های ۵۰ و ۷۵ تایید شده است. در سایر انواع مالیات و در تمام چندک‌ها این نوع عدم تقارن وجود دارد که این مسئله بر بالا بودن ظرفیت و پتانسیل مالیاتی در استان‌های دارای مالیات بالاتر با افزایش بیشتر در رشد اقتصادی دلالت دارد. در واقع در سطح مالیات‌های بالاتر رفتار جامعه اصلاح شده است و مالیات امری پذیرفته شده است. بنابراین اقتصاد ایران نیازمند یک سیستم جامع مالیاتی در کنار توجه به پیشران‌های رشد اقتصادی برای برخورداری از ظرفیت‌های بالقوه مالیات در جهت افزایش پایداری درآمدهای دولت است.

جدول (۲) - نتایج آزمون برابری ضرایب شیب‌ها در چندک‌های مختلف مورد بررسی

متغیر / کواتایل	Q25-Q75	Q50-Q75	Q25-Q50
مالیات مستقیم	۳۴/۹۲ (۰/۰۰)	۸/۲۲ (۰/۰۰۴)	۱۴/۲۲ (۰/۰۰)
مالیات بر کالا و خدمات	۴/۳۲ (۰/۰۳۸)	۰/۶۵ (۰/۴۲۰)	۳/۵۴ (۰/۰۶۰)
مالیات بر درآمد	۱۶/۵۶ (۰/۰۰)	۲۰/۸۰ (۰/۰۰)	۵/۴ (۰/۰۲۰)
مالیات بر شرکت‌ها	۱۰/۶۶ (۰/۰۰۱)	۳/۲۳ (۰/۰۷۳)	۷/۳۶ (۰/۰۰۷)
مالیات بر ثروت	۳/۶۳ (۰/۰۵۷)	۱/۵۵ (۰/۲۱۴)	۵/۴۶ (۰/۰۲۰)
کل مالیات‌ها	۳۲/۰۳ (۰/۰۰)	۱۱/۶۷ (۰/۰۰)	۴/۶۳ (۰/۰۳۲)

منبع: نتایج تحقیق

نتایج روش NARDL

در جهت برآورد اثرات نامتقارن شوک‌های مثبت و منفی رشد اقتصادی بر درآمدهای مالیاتی از روش NARDL پانل استفاده می‌شود. نتایج برآورد NARDL در جدول (۳) گزارش شده است، براساس شواهد به دست آمده ضریب تصحیح خطا در تمام انواع مالیات‌ها منفی و کمتر از یک است و از نظر آماری نیز معنی‌دار است، بنابراین هر گونه عدم تعادل در انواع مالیات به سمت تعادل در بلندمدت تعدیل خواهد شد و نوعی همگرایی در مالیات‌ها وجود دارد. همچنین در کوتاه مدت و بلندمدت، شوک مثبت و منفی رشد واقعی اقتصاد اثر معنی‌داری را بر تغییرات مالیات واقعی ندارند، که این مسئله ناشی از دو واقعیت است، ابتدا اینکه ظرفیت‌های مالیات ناشناخته به نسبت بالایی در اقتصاد استان‌ها وجود دارد که حساسیت مالیات به تغییرات رشد اقتصادی را به طور معنی‌داری کاهش داده است. این مسئله به این معنی است که در اقتصادهایی که ظرفیت مالیاتی کامل است، هر گونه افزایش در رشد اقتصادی در کوتاه مدت شناسایی شده و مالیات بر آن وضع می‌شود، اما این واقعیت در اقتصاد ایران وجود ندارد. دومین دلالت ناشی از ساختار نامطلوب اقتصادی است که رشد اقتصادی را برای نظام مالیاتی ملموس نکرده است و به همین دلیل نوعی بیگانگی بین رشد اقتصادی و مالیات‌ها وجود دارد. در بلندمدت شوک مثبت رشد اقتصادی باعث افزایش معنی‌داری در مالیات بر شرکت‌ها شده است و در کوتاه مدت این اثر در مورد شوک‌های منفی و مثبت بعکس شده است، در کوتاه مدت با وجود شوک مثبت رشد اقتصادی، مالیات بر شرکت‌ها به اندازه تورم افزایش

پیدا نکرده است و در بلندمدت این ظرفیت شناسایی می‌شود و مالیات واقعی بر شرکت‌ها افزایش می‌یابد که این مسئله ناکارایی نظام مالیاتی و ضدچرخه‌ای بودن مالیات‌ها در کوتاه مدت دلالت دارد. در مالیات بر ثروت نیز در بلندمدت رفتار ضدچرخه‌ای رشد-مالیات وجود دارد، اما در کوتاه مدت این مسئله برعکس است و دلیل آن ناشی از عدم ارتباط بین رشد اقتصادی و مولفه‌های تعیین کننده آن است.

جدول (۳) - نتایج برآورد مدل به روش NARDL

مدل	متغیر	بلندمدت	کوتاه مدت	ضریب تصحیح خطا
مالیات مستقیم	شوک مثبت رشد اقتصادی	-۲/۲۵ (۰/۲۴)	۰/۵۰۸ (۰/۶۳۵)	-۰/۹۳ (۰/۰۰)
	شوک منفی رشد اقتصادی	۱/۹۶ (۰/۳۲)	۰/۳۹۶ (۰/۴۵۲)	
مالیات بر کالا و خدمات	شوک مثبت رشد اقتصادی	۱/۳۲ (۰/۹)	۱/۵۶ (۰/۵۹)	-۰/۴۹ (۰/۰۰)
	شوک منفی رشد اقتصادی	-۰/۱۵۹ (۰/۹)	-۰/۱۹ (۰/۶۸)	
مالیات بر درآمد	شوک مثبت رشد اقتصادی	۴/۴۳ (۰/۲۸۷)	۰/۵۱۴ (۰/۶۷۴)	-۰/۶۳۴ (۰/۰۰)
	شوک منفی رشد اقتصادی	-۳/۷۵ (۰/۳۰۶)	-۰/۲۶۵ (۰/۶۸۴)	
مالیات بر شرکت‌ها	شوک مثبت رشد اقتصادی	۵۰/۷۳ (۰/۰۰)	-۲/۹ (۰/۰۱۹)	-۰/۰۶۳ (۰/۰۳)
	شوک منفی رشد اقتصادی	-۵۳/۹۴ (۰/۰۰)	۱/۱۸ (۰/۰۱۶)	
مالیات بر ثروت	شوک مثبت رشد اقتصادی	-۱/۳۷ (۰/۰۰)	۱/۰۶ (۰/۰۰)	-۰/۷۶۹ (۰/۰۰)
	شوک منفی رشد اقتصادی	۱/۹۳ (۰/۰۰)	-۰/۴۷۵ (۰/۱۶۴)	
کل مالیات‌ها	شوک مثبت رشد اقتصادی	۱۰/۴۹ (۰/۴۳۸)	۰/۰۴۷ (۰/۹۶)	-۰/۵۸ (۰/۹۰۰)
	شوک منفی رشد اقتصادی	-۶/۵۲ (۰/۵۹)	۰/۵۸ (۰/۳۸۲)	

منبع: نتایج تحقیق

برای آزمون عدم تقارن شوک‌های مثبت و منفی رشد اقتصادی بر انواع مالیات‌ها از آزمون والد استفاده شده است، براساس نتایج جدول (۴)، فرضیه صفر مبنی بر برابری ضرایب شوک‌های مثبت و منفی در انواع مالیات‌ها به غیر از مالیات بر شرکت‌ها و مالیات بر ثروت تایید شده است. عدم تقارن اثرگذاری شوک‌های مثبت و منفی رشد اقتصادی بر مالیات بر ثروت و شرکت‌ها تایید شده است که این مسئله با توجه به رشد غیرطبیعی تورم در اقتصاد ایران تایید شده است.

جدول (۴): نتایج آزمون والد برای بررسی تقارن شوک‌های نرخ رشد اقتصادی در روش NARDL

انواع مالیات	کوتاه مدت	بلندمدت
مالیات مستقیم	۰/۰۱	۱/۱۷
	(۰/۹۴)	(۰/۲۸)
مالیات بر کالا و خدمات	۰/۲۶	۰
	(۰/۶۱)	(۰/۹۴)
مالیات بر درآمد	۰/۲۱	۱/۰۹
	(۰/۶۴)	(۰/۲۹)
مالیات بر شرکت‌ها	۵/۸۸	۱۵/۹۱
	(۰/۰۱۵)	(۰/۰۰)
مالیات بر ثروت	۴۰/۳۸	۱۰/۷۷
	(۰/۰۰)	(۰/۰۰)
کل مالیات‌ها	۰/۱۱	۰/۴۳
	(۰/۷۴)	(۰/۵۱)

منبع: نتایج تحقیق

نتیجه‌گیری و پیشنهادات

اهمیت شناسایی ظرفیت‌های مالیاتی برای افزایش پایداری درآمدهای دولت در راستای اسناد بالادستی سیاست‌های کلی نظام بر ضرورت پژوهش حاضر دلالت دارد، در این راستا از شواهد آماری استانی طی دوره ۱۳۹۰-۱۳۹۸ و رهیافت رگرسیون چندک و NARDL استفاده شده است. نتایج برآوردها نشان می‌دهد که رشد اقتصادی اثر مثبت بر درآمد مالیاتی دارد که این نتیجه با مطالعات بشیر و همکاران (۲۰۱۹)، مورونو اسپینوسا و همکاران (۲۰۲۰)، اوفری و همکاران (۲۰۲۱) سازگار و با مطالعات ویجایا (۲۰۲۰)، مانان (۲۰۲۲) ناسازگار است که با توجه به روند رو به رشد مالیاتی در سال‌های اخیر و جدید بودن ساز و کار کسب درآمدهای مالیاتی دارای توجیه است. شواهد رگرسیون چندک نشان می‌دهد که با افزایش در رشد اقتصادی، میزان رشد مالیات‌ها در چندک‌های بالاتر بیش از چندک‌های پایین افزایش می‌یابد بنابراین هر چه مالیات افزایش یابد، با رشد اقتصادی بیشتر، رشد

مالیات بیشتر افزایش می‌یابد که این مسئله به دو دلیل است: ۱- ارتباط قوی بین رشد اقتصادی و بالا بودن مالیات‌ها ۲- شناسایی بهتر ظرفیت‌های مالیاتی. با توجه به اینکه در اغلب چندک‌ها کشش مالیاتی برای انواع مالیات‌ها بزرگتر از یک است، بنابراین با مطالعات مداح و نوروزی (۱۳۹۵)، سازگار و با نتایج مطالعات محمودزاده و ستوده‌نیا (۱۳۹۶) ناسازگار است که با توجه به اینکه در سال‌های اخیر مالیات به شدت افزایش یافته است، بنابراین بالا بودن کشش مالیاتی دارای اعتبار بیشتری است. همچنین در راستای بررسی اثر شوک‌های مثبت و منفی رشد اقتصادی بر مالیات‌ها در راستای کارایی نظام مالیاتی، نتایج نشان می‌دهد که کارایی مالیات‌ها وجود ندارد و سیستم مالیاتی قادر به شناسایی این ظرفیت‌ها نبوده است و ناشی از نوپا بودن سیستم مالیاتی و ناشناخته ماندن ظرفیت‌های مالیاتی و دومین دلیل عدم ارتباط قوی بین رشد اقتصادی و مالیات‌ها است.

فهرست منابع

منابع فارسی

- پناهی، حسین؛ سجودی، سکینه؛ مرندیان حق، مه‌نساء، (۱۳۹۵). برآورد کشتش‌های قیمتی و درآمدی تقاضای واردات دارو در ایران، فصلنامه تحقیقات اقتصادی: ۵۱ (۴): ۷۷۷-۸۰۰.
- حاجتی، امید، فرازمنند، حسن؛ افقه، سید مرتضی، آرمن، سید عزیز، (۱۳۹۸). برآورد کشتش‌های درآمدی و ظرفیت مالیاتی به تفکیک اجزای درآمدهای مالیاتی در استان خوزستان، فصلنامه برنامه و بودجه ۲۴ (۴): ۹۷-۱۲۴.
- رفعت میلانی، مژگان؛ پژویان، جمشید، حسینی، سید شمس‌الدین؛ غفاری، فرهاد، (۱۳۹۹). بررسی تاثیر مالیات محلی بر توزیع درآمد در کشورهای منتخب OECD و ارائه راهکارهای جهت پیاده‌سازی مالیات‌های محلی در اقتصاد ایران، ۱۴ (۵۳): ۲۱-۴۴.
- رنجبر، همایون؛ دایی کریم‌زاده، سعید؛ موسوی اصل، سید امیر حسین، (۱۳۹۴). برآورد تابع تقاضای واردات گروه دارویی آنتی بیوتیک در ایران؛ فصلنامه مدیریت بهداشت، ۶ (۳): ۴۳-۴۹.
- صادقی، حسین؛ اصغرپور، حسین؛ محمودزاده، محمود، (۱۳۸۳). کشتش قیمتی و وقفه‌های مالیاتی در ایران، مجله تحقیقات اقتصادی، ۶۵: ۱۳۴-۱۱۲.
- عباسیان، عزت‌اله؛ جعفری، محمد؛ نصیرالاسلامی، ابراهیم؛ محمدی، فرزانه، (۱۳۹۶). واکنش کشتش‌های بلندمدت و کوتاه‌مدت پایه‌های مالیاتی به ادوار تجاری در ایران، فصلنامه تحقیقات مدل‌سازی اقتصادی، ۲۸: ۳۳-۷.
- کامیاب تیموری، رضا؛ کیقبادی، امیررضا؛ فرساد امان‌اللهی، فرساد، (۱۴۰۰). شناسایی ریسک‌های قابل کنترل عدم تمکین مالیاتی با رویکرد مدل‌سازی معادلات ساختاری، فصلنامه اقتصاد مالی، ۵۶: ۳۰۲-۲۶۹.
- ماسگریو، ریچارد، و ماسگریو، پگی، (۱۳۷۲). مالیه عمومی در تئوری و عمل. ترجمه مسعود احمدی و یداله ابراهیمیفر، انتشارات سازمان برنامه و بودجه، مرکز مدارک اقتصادی-اجتماعی.
- محمودزاده، محمود؛ ستودنیا، مریم، (۱۳۹۶). بررسی برآورد وقفه مالیاتی و کشتش قیمتی به تفکیک گروه‌های مالیاتی استان گلستان، پژوهشنامه مالیات، ۳۳: ۱۴۷-۱۱۷.
- مداح، مجید؛ نوروزی، زهرا، (۱۳۹۵). برآورد کشتش‌های شناوری مالیاتی به روش همجمعی، فصلنامه اقتصاد و الگوسازی، ۲۷: ۷۱-۹۶.
- مظفری، هاشم، (۱۳۹۴). برآورد کشتش و وقفه مالیات بر درآمد شرکت‌ها (مطالعه موردی استان اردبیل)، کنفرانس بین‌المللی مدیریت و علوم انسانی.
- منظور داوود (۱۴۰۱). تحلیل رفتار تمکین مؤدیان مالیاتی در ایران: رویکرد نظریه بازی‌ها. پژوهشنامه مالیات، ۳۰ (۵۵): ۱۲۷-۱۵۰.
- حیدرزادی حسین، خدایانه مسعود، منتظر حجت امیرحسین. بررسی عوامل تعیین‌کننده فرار مالیاتی در اقتصاد ایران با رویکرد اقتصادسنجی بیزین. پژوهشنامه مالیات، ۱۴۰۱: ۳۰ (۵۳): ۹۷-۱۲۲.
- عزیزی صدیقه (۱۴۰۲). طراحی مکانیزم‌های اجرایی شدن یک نظام مالیات‌ستانی برای بخش منابع طبیعی با استفاده از فن داده بنیان. پژوهشنامه مالیات، ۳۱ (۵۷): ۱۲۰-۱۴۵.

منابع انگلیسی

1. Bruckner, M. (2012). An instrumental variables approach to estimating tax revenue Elasticity's: Evidence from Sub-Saharan Africa. *Journal of Development Economics*, 98(2), 220-227.
2. Khadan, J. (2020). Long and short-run tax buoyancies in small states'', *Economics Bulletin*, 40(1): 821-827.
3. Koenker, R. (2005). *Quantile Regression*. New York: Cambridge University Press.
4. Koenker, R; and Bassett, Jr. (1978). "Regression Quantiles," *Econometrica*, 46(1), 33-50.
5. Koenker, R; Hallock, K. (2001). "Quantile Regression," *Journal of Economic Perspectives*, 15(4), 143-156.
6. Koenker, R; Machado, F. (1999). "Goodness of Fit and Related Inference Processes for Quantile Regression," *Journal of the American Statistical Association*, 94(448), 1296-1310.
7. Machado, R. , & Zuloeta, J. (2012). The impact of the business cycle on elasticities of tax revenue in Latin America. Inter-American Development Bank.
8. Moreno, M. A. , & Maita, M. (2014). Tax elasticity in Venezuela a dynamic cointegration approach. Central Bank of Venezuela.
9. Musgrave, R. (1987). *Tax Reform in Developing Countries. The Theory of Taxation in Developing Countries*. Newbery, D. and Stern, N: New York: Oxford University Press.
10. Paolo, D; Jalles, J. (2017)," How Buoyant is the Tax System? New Evidence from a Large Heterogeneous Panel", IMF Working Paper, WP/17/4
11. Powell, D. (2013). A new framework for estimation of quantile treatment effects: No separable disturbance in the presence of covariates," RAND Working Paper Series WR-824-1.
12. Rivas, L. A. (2003). Income Taxes, Spending Composition and Long-Run Growth, *European Economic Review*, 47(3): 27-477.
13. Basheer, M. , Ahmad, A. , & Hassan, S. (2019). Impact of economic and financial factors on tax revenue: Evidence from the Middle East countries. *Accounting*, 5(2), 53-60.
14. Gurdal, T. , Aydin, M. , & Inal, V. (2021). The relationship between tax revenue, government expenditure, and economic growth in G7 countries: new evidence

- from time and frequency domain approaches. *Economic Change and Restructuring*, 54(2), 305-337.
15. Manan, A. (2022). Assessing the Determinants of Tax Revenue: Empirical Evidence from Pakistan. *Pacific Business Review*, 14(11): 69-84.
  16. Moreno Espinosa, J. , Beltrán Godoy, J. H. , & Mata Mata, L. (2020). Effect of economic growth and legal complexity on the Value Added Tax. *Contaduría y administración*, 65(4).
  17. Ofori, I. K. , Obeng, K. C. , & Yeltulme Mwinlaaru, P. (2021). Effect of exchange rate volatility on tax revenue performance in Sub-Saharan Africa. Available at SSRN 3844224.
  18. Wijaya, S. (2020). Determinant of Value Added Tax Revenue in ASEAN (the Association of Southeast Asian Nations) Countries. *International Journal of Management*, 11(9).

Investigating the role of taxes in the stability of government revenues with emphasis on the general policies of the system

Mehdi Shokrinia¹

PhD Candidate in Economics, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi, Kermanshah, Iran. Email: Mahdi.shokrinia@gmail.com

Mojtaba Almasi

Associate Professor of Economics, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi, Kermanshah, Iran. Email: Mojtabaalmasi@yahoo.com

Ali Flahati

Associate Professor of Economics, Faculty of Economics and Entrepreneurship, Razi, Kermanshah, Iran. Email: Ali.falahatii96@gmail.com

Abstract

Reducing the vulnerability of the economy by creating stable government revenues and also improving the distribution of revenues are important policy components in the upstream documents and general policies of the system. Considering the importance of improving the efficiency of the tax system in line with paragraph 17 of the resistance economy, this study investigates the possibility of developing the tax system and the stability of government revenues using provincial statistical evidence over 2011-2019 and using the quantile regression approach and Non-linear Autoregressive Distributed Lag. The results of the estimates show that in high tax quantile, the elasticity of all types of taxes has increased and is greater than unity, and the increase in the share of taxes on goods and services, along with the high elasticity of this type of tax relative economic growth, indicates the stability of the government's income. Finally, the low tax efficiency, along with the non-significance of the asymmetry of positive and negative economic growth shocks on all types of taxes, indicates the unfavorable situation of the current tax system, therefore, identifying new tax capacities and establishing a strong relationship between economic growth and tax bases is the most important policy in line with the vision of the general policies of the system.

Keywords: Tax Elasticity, qauntile regression, NARDL.

---

1. Corresponding author.